

др Светлана Душанић Гачић, доцент
Зорана Агић, МА

ЕКОНОМСКА ПЕРСПЕКТИВА КУЛТУРНИХ ИНСТИТУЦИЈА У БИХ

Сажетак: *Слика бх. економије је далеко од економије благодатања, а промјенливо окружење намеће и културним институцијама изричиту утакмицу. Медији засијају информацијама о затварању културних институција и неопходности реструктурирања postojeће система. Циљ рада је извршити степен ишања културних институција у временском период од три године, као и коришћености истих за културне и образовне манифестације, промоцију умјетности и културне баштине. Подаци који ће бити коришћени у овом раду су званични подаци Агенције за статистику БиХ која периодично прати поменути проблематику.*

Кључне ријечи: *културне институције, економија, посјетиоци, култура, баштина*

Концепт економије у култури је између осталог, произашао убрзаним развојем информационих технологија и аудио-визуелних медија. На тај начин, успјеле су поред повећавања броја запослених, утицати на раст спољнотрговинске размене производа културе, што

је директно утицало на раст БДП. Схватање важности улоге културе у ширем контексту и њене улоге у економском развоју се наметнуло у либералним и хибридниим моделима културне политике.

Међутим, када је у питању креативни сектор, у БиХ је он био маргинализован, с обзиром на то да су друштвено-економске околности изискивале активне мјере и системски приступ у већини социјално ургентних области. Заговарање системског приступа у културној политици као и значај њене имплементације у БиХ започело је 2002. пројектом Савјета Европе и евалуационим извјештајем о културној политици у Босни и Херцеговини Чарлса Ландрија¹. Након тога је у јуну 2006. године, на иницијативу Комисије Савјета министара БиХ за израду културне стратегије БиХ, културни сектор први пут укључен у ревидирану Средњорочну развојну стратегију БиХ 2004–2007. године (ПРСП), чиме је тек створена могућност да се културна политика разматра као једна од стратешких политика развоја друштва. Након периода припрема и анализе, Стратегија културне политике БиХ усвојена је 2008. године, те су на експлицитном нивоу представљени стра-

тешки циљеви, мјере и услови за реализацију стратешких оквира развоја културног сектора у БиХ.²

У овом раду биће разматрана Стратегија културне политике БиХ, затим Акциони план за имплементацију Стратегије културне политике БиХ, као и доступни подаци Агенције за статистику БиХ. Циљ рада је утврдити степен гашења културних институција у периоду од три године, као и кориштеност истих за културне и образовне манифестације, промоцију умјетности и културне баштине.

Проблем на који ћемо указати у раду јесте и да не постоје званичне статистике о економској добити у области културе, осим средстава која су предвиђена буџетом влада и локалних заједница. У том контексту, важно је напоменути да економски раст директно утиче на стандард грађана, што значи да ако је он низак, ствара осјећај равнодушности у друштву, а тим и према култури и њеној улози у функционалном развоју. Од степена развоја политичке културе зависи доношење компетентних и проведивих економских политика од којих зависи издвајање за развој културе.

1 Charles Landry (2002) Cultural Policy in Bosnia and Herzegovina: Expert Report, MOSAIC PROJECT, Council of Europe, CDCULT(2002)17B, Septembre 10th 2002.

2 <http://www.makroekonomija.org/bih/kreativne-industrije-u-bosni-i-hercegovini/>, приступљено 11.4.2017., 15.07.

Методологија рада

У истраживању су коришћени подаци који су доступни на веб порталу Агенције за статистику БиХ о броју позоришта, представа и посјетилаца, као и броју запослених у позориштима. Да би се остварили циљеви истраживања у складу са дефинисаним предметом истраживања коришћене су следеће методе: метода дескрипције и класификације података, метода анализе и синтезе, статистичке методе.

У сврху утврђивања економске перспективе културних институција, користили смо податке Стратегија културне политике БиХ која је усвојена 2008. године, као и Акционог плана за имплементацију Стратегије културне политике БиХ.

Основни оквир за статистичко истраживање о броју позоришта и запослених у позоришту обухвата период од 2013. до 2015. године, а издвојен је из статистичког регистра.³

Прије представљана резултата истраживања, даћемо основне податке о области културе у БиХ и уређености на нивоу државе.

Култура у БиХ

Област културе у БиХ је децентрализовано уређена, тако што је Министарство цивилних послова БиХ надлежно за утврђивање основних принципа координације, усклађивање планова ентитетских тијела власти и дефинисање стратегије на међународном плану у области културе. На нивоу ентитета за питања културе надлежно је Министарство просвјете и културе, а у Федерацији БиХ Министарство културе и спорта. Област културе у ФБиХ даље уређују кантонална министарства, а Брчко Дистрикт БиХ има одјел надлежан за питања у области културе.

Сектор културе у БиХ, у односу на друге секторе, у протеклом периоду био је знатно маргинализован. Институције културе, науке и умјетности у БиХ налазе се у тешком материјалном, кадровском и организационом стању и захтијевају значајнију подршку институција власти. Учесће невладиног сектора у креирању културне политике је значајно, али је недовољно подржано системским мјерама и културном политиком. Имајући у виду реално економско и социјално стање у којем се налази БиХ, није реално очекивати да ће либерализација тржишта и потпуно препуштање културе

3 http://www.bhas.ba/tematskibilteni/TB_Kultura%20i%20umjetnost_2015_BS_ENG_web.pdf, приступљено 12.4.2017., 08.00

слободном тржишту омогућити интензивирање њеног развоја без присуства институционалне под-ршке свих нивоа власти.⁴

Област културе Дејтонским споразумом није обухваћена. Једино је Анексом 8 овог споразума предвиђено оснивање Комисије за очување националних споменика. Из наведеног произилази да је питање културних политика препуштено ентитетима. Нажалост, ту прилику Република Српска није искористила до данас, јер када је култура у питању, није било јавног интереса да културу прати одговарајућа промјена културно-политичких и образовних приступа. Из тог разлога недостају квалитетне културне стратегије, те акциони и развојни планови. Нису донесене културне политике на нивоима локалне заједнице и институција културе. Култура зависи од институционалних рјешења на свим нивоима. Законска регулатива није адекватна, а многа недостаје. Поред традиционално неразумно ниских ставки у буџету намијењених култури и фискалних оптерећења, присутни су неадекватни механизми одлучивања и негативна селекција кадрова.⁵

Ипак, како Коковић тврди, свођење културе на потрошњу значи да не постоји јасан став о култури, јер се она интерпретира као скуп потрошачких вриједности.⁶ Култура се најчешће своди на потрошњу, при чему још није превладано мишљење да се за културу „даје“. Очигледно, постоји зависност „производње“ културе од економске производње уопште, од материјалног богатства друштва. Без обзира на то, тешко се може говорити о „рентабилности“ културе, о чистим економским улагањима у културу. Култура је несводљива само на стандард и питање средстава. Није значајно само да друштво издваја за културу, важнији је проблем друштвеног система како да усвоји резултате културе. Не треба заборавити да се посљедице културе јасно осјећају тек на неком другом плану, у свијести и менталитету људи, на примјер.

Међународна и регионална културна политика и сарадња показују потребу постојања програмског и планског повезивања, што треба да утиче и на цјелину развоја БиХ, као и њених стратешких интереса за слободан проток идеја, људи и пројеката у земљи и свијету.

4 Стратегија културне политике БиХ, доступно на http://mcp.gov.ba/org_jedinice/sektor_nauka_kultura/pravni_okvir/strategije/Archive.aspx?langTag=bs-BA&template_id=108&pageIndex=1, приступљено 1.4. 2017., 07.00

5 <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/ekonomski-aspekti-razvoja-sektora-kulture-republike-srpske.html>, приступљено 2.4. 2017., 07.30.

6 Коковић С., „Култура у кризи и криза културе: случај Србије“, Одсек за социологију, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Стратегија културне политике у БиХ, која би била у функцији употребе свих расположивих ресурса од финансијских до научних и умјетничких, поставља се као приоритетан задатак с циљем развоја културног капитала ради постизања главног дугорочног циља, а то је културно одрживи развој. Она би тако маркирала и заступала циљеве и инструменте развоја културе у БиХ за дугорочни период, културе у ширем и културе у ужем смислу, институција културе, умјетности и културних индустрија, културног наслеђа, културних односа, те међусекторског дјеловања. Као таква, она би била дио развојне политике наше земље који ће размјену и пласман производа културе и културне индустрије препознати и као подручје интересантно за улагање и властити развој.⁷

Резултати истраживања

Криза културе огледа се кроз кризу културних вриједности, културних институција, темеља на којима она почива. Конкретније, криза културе је подстакнута:

- Озбиљним недостатком средстава који је спријечио културне институције да боље одговоре захтјевима који се пред њих постављају;
- Инерцијом која се налази у самим тим институцијама, из чега произилази крајња спорост којом су оне прилагођавале своје унутрашње структуре потребама, чак и кад нису били сувише ометане недовољношћу средстава.
- Инерцијом самог друштвеног система који се, везан својим традицијама, својим вјеровањима, својим системом вриједности и својим институцијама, показао као неспособан да најбоље искористи културу и културне институције у интересу националног развоја. Раскорак између културних институција и друштвене средине настаје усљед релативне аутономије ових институција. Оне настоје да остану оно што су биле и да сачувају сопствене интересе и вриједности. Ако се жели савладати криза, сасвим је очигледно да култура и друштво треба да пристану на међусобно усаглашавање и прилагођавање.⁸

У истраживању су коришћени подаци који су доступни на веб порталу Агенције за статистику БиХ у билтену „Култура и умјетност“. Агенција за статистику БиХ објављује податке о музејима, архивима, галеријама, оркестрима, ан-

⁷ Стратегија културне политике БиХ, 2008.

⁸ Коковић С., „Култура у кризи и криза културе: случај Србије“, Одсек за социологију, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

самблима, хоровима, фестивалима, позориштима, центрима за културу, културно-умјетничким друштвима, удружењима грађана у области културе, заводима за заштиту културног и природног наслеђа, кинотекама, радио и ТВ станицама, кинима и библиотекама од 2015. године. Наш предмет истраживања биће позоришта и број запослених у позориштима у БиХ.

Да бисмо могли отпочети разматрање података, неопходно је да наведемо категорије позоришта, а према методологији Агенције за статистику БиХ. Професионално позориште је оно које има више сталних сцена (посебно издвојених, као и малу сцену) на којима професионални ансамбл даје позоришне представе и испуниће засебан образац за сваку издвојену сцену. Ако се на једној сцени даје више врста дјела (драма, опера и балет), ту сцену треба сматрати једним позориштем.

ПРОФЕСИОНАЛНА ПОЗОРИШТА			
Година	Број позоришта	Број представа	Број посјетилаца
2013.	10	811	113.598
2014.	9	977	282.094
2015.	8	978	176.481

Табела 1: Број професионалних позоришта, представа и посјетилаца 2012. до 2015.

Према представљеној табели, можемо уочити да се број позоришта из године у годину смањивао, док се број представа повећавао. Када је ријеч о посјетиоцима, увидјели смо да се и њихов број повећавао, иако несразмјерно претходно представљеном податку. Ако узмемо просту рачуницу да је цијена карте за представу шест КМ, тада имамо збир од 1.058.886 КМ годишњег прихода од извођених представа у 2015. години, 1.692.564 КМ у 2014. години и 681.588 КМ у 2013. години.

Професионално позориште за дјецу је позориште које редовно даје представе за дјецу, док је професионално позориште за младе позориште које редовно даје представе замладе. Према „Оксфордској енциклопедији позоришта и изведбених умјетности“⁹ професионално позориште за дјецу и младе је основни термин који обухвата категорије извођачке умјетности за двије добне блиске групе. Позориште за дјецу означава професионалне позоришне продукције које као циљну групу публике имају дјецу до 12 година, а позориште за младе реферише на професионалне представе које се обрађају старијим добним групама. Прави се разлика у односу на оно што се означава као позориште младих, а подразумијева непрофесионалне продукције у којима

9 Anthony Jackson «youth, theatre for» The Oxford Encyclopedia of Theatre and Performance. Ed. Dennis Kennedy. © Oxford University Press 2003, 2005., електронско издање

су млади људи извођачи. Сличну дефиницију даје и „Кембрицов водич кроз позориште“¹⁰, који каже да је то професионално позориште које је специјализовано за продукцију за дјецу и младе, било да је институционално, или се заснива на турнејама (односно, дјелује без своје зграде у којој би приказивало представе). Представе дизајниране за млађи добни узраст (до 14 година) се обично означавају као позориште за дјецу, док је за оне за узраст 15 и више година, адекватан термин позориште за младе.

ДЈЕЧИЈА ПОЗОРИШТА			
Година	Број позоришта	Број представа	Број посјетилаца
2013.	4	483	124.514
2014.	5	573	77.148
2015.	3	579	74.193

Табела 2: Број дјечијих позоришта, представа и посјетилаца од 2012. до 2015.

У Табели 2 уочавамо да се број посјетилаца у 2015. години знатно смањило у односу на 2013. годину, а истовремено се смањило и број дјечијих позоришта. Када су у питању изведене представе, као и код професионалних позоришта, број представа се из године у годи-

ну повећава. Узимајући исти принцип, можемо утврдити да је приход од изведених представа у 2015. години био 445.158 КМ, у 2014. години 462.888 КМ и у 2013. години 747.084 КМ. Можемо утврдити да је приход из 2013. у односу на 2015. годину виши за 301.926 КМ, али исто тако и да је потребно финансирање једног позоришта више. Финансирање извођачких умјетности намијењених дјечи од стране одговорних државних органа не може бити прожето идеолошким и инструменталистичким мотивима, као што су стварање културног тржишта за будућност, надограђивање образовања из школског курикулума, развијање осјећаја грађанске припадности, и сл. У најразвијенијим земљама у којима се највећи дио државног буџета намијењен култури издваја за дјецу, дјецу се више не схвата као „постајућу“, него као „бивајућу“ публику.¹¹

ПОЗОРИШТА ЗА МЛАДЕ			
Година	Број позоришта	Број представа	Број посјетилаца
2013.	1	201	83.400
2014.	3	259	39.610
2015.	3	209	19.030

Табела 3: Број позоришта за младе, представа и посјетилаца од 2012. до 2015.

10 “young people’s theatre (YPT)”, in: The Cambridge Guide to Theatre. Retrieved from http://www.credoreference.com/entry/cupthea/young_people_s_theatre_ypt

11 Katyа Johanson and Hilary Glow, „Being and Becoming: Children as Audiences“, у: New Theatre Quarterly, vol. 27, no.1, Cambridge University Press, Cambridge, 2011., стр. 60.

За разлику од професионалних позоришта и дјечијих позоришта, број позоришта за младе је повећан, што видимо у Табели 3, док се број изведених представа креће у приближно истом обиму. Оно што је евидентно код позоришта за младе, јесте смањење броја посјетилаца и то из године у годину за 50%.

Важно је напоменути да је позориште за младе отворен простор за естетичка промишљања и експерименте више него било која друга грана умјетности. Међутим, неки аутори сматрају да су, иако су се неки помаци десили, земље бившег комунистичког блока, од Пољске до Бугарске, суштински остале изван процеса развоја који се почео дешавати крајем шездесетих, у вријеме побуне младих, „што због политичког састава којему није одговарало развијати друштвено ангажирано, субверзивно казалиште за дјецу, што због фасцинације бугарским и чешко-словачким луткарством“.¹² Према Шимићу, спорадични покушаји појединих позоришта или умјетника остају хвале вриједни примјери другачијих могућности, „али све се брзо враћа на утабане стазе продукцијскога казалишта којему је за циљ продати, а не умјетнички опстајати“.¹³

АМАТЕРСКА ПОЗОРИШТА			
Година	Број позоришта	Број представа	Број посјетилаца
2013.	18	186	41.740
2014.	23	457	99.083
2015.	30	537	110.397

Табела 4: Број аматерских позоришта за младе, представа и посјетилаца од 2012. до 2015.

Аматерским позориштем сматра се позориште у чијем су ансамблу претежно глумци аматери, а организационо је самостално или у саставу културно-умјетничког друштва, дома културе или друге установе – предузећа. С обзиром на то да је циљ аматерских позоришта окупљање што више младих креативних људи у циљу припремања и реализације позоришних представа, уочљив је њихов раст из године у годину.

Непрофесионално позориште, које свој рад базира на аматерском раду, оснива се с циљем задовољења културних потреба одређених популација које се организују: а) по мјесту становања (градска, сеоска...) б) по образовним институцијама (школска, студентска...) в) по радном мјесту, г) по сталешким удружењима, д) по националној припадности, ђ) у културно-умјетничким друшт-

¹² Ivica Šimić, „Nekoliko umjetnika koji su stvorili europsko kazalište za djecu“, u: časopis „Kazalište“ br. 35/36, HC ITI, Zagreb, 2008., str. 129.

¹³ Исто.

вима, е) у црквеним и вјерским заједницама...¹⁴

Аматерска позоришта његују радионичарски прилаз позоришту и његово сагледавање није само баналан начин изражавања, него у себи носи доста симболике, ријечи и покрета. Као важан циљ рада аматерских позоришта сматра се окупљање људи око позоришног стваралаштва у виду психо-умјетничког развијања. У нашој анализи увиђамо да је се овај циљ његује, бар када је статистика у питању, јер се осим броја самих позоришта, повећавају број изведених представа као и број посјетилаца.

Дискусија

Према изнесеним подацима, увиђамо да је број позоришта из године у годину све мањи, осим аматерских позоришта, гдје њихова дефиниција сама по себи образлаже њихово постојање и оснивање.

У Стратегији су дефинисани приоритети културне политике који се крећу се од деатагизације, демократизације, децентрализације, преко алтернативних извора финансирања, хармонизације законодавства са ЕУ стандардима, до успостављања регионалне и међународне сарадње. Међу при-

оритетима, како општих, тако и посебних, сусреће се више од 25 стратешких циљева, али се међу њима ниједан не односи конкретно на системски развој креативних индустрија, иако је у евалуационом извјештају о културној политици БиХ, читаво поглавље посвећено потенцијалима креативних индустрија у циљу развоја и јачања културног система у БиХ.¹⁵

Важно је истакнути да се културна политика БИХ заснива се на принципима слободе стваралаштва и начина организовања, децентрализације, демократичности, мултикултурализама и интеркултуралности, културне различитости и отворености, успостављање равнотеже у односима различитих умјетничких форми и садржаја, самоодрживости организационог и финансијског система у култури и ефикасности мјера и инструмената културне политике. Културна политика БиХ заснована на слободи стваралаштва и организованости, подржава се различитим облицима финансијско-управне децентрализације у неколико области: правној регулативи, финансирању и различитим нивоима одлучивања.

Према Дејтонском споразуму, култура је у надлежности ентитета и

¹⁴ <http://beogradskaka5anija.cyberfreeforum.com/t2094-recnik-pozorisnih-termina>, приступљено 17.04.07.00

¹⁵ Charles Landry (2002) Cultural Policy in Bosnia and Herzegovina: Expert Report, MOSAIC PROJECT, Council of Europe, CDCULT(2002)17B, 10th September 2002, pp. 27-29.

кантона. Тако је „седам институција културе од државног значаја“ затечено без оснивача и сталног извора финансирања, због чега је и Земаљски музеј БиХ био затворен на три године.¹⁶

Истраживањем смо могли утврдити и да осим представљених података, не постоје статистички подаци економске добити у сектору културе по структури, у циљу планирања, права и обавеза актера на тржишту културе. Према томе, култура у БиХ није препозната као економска категорија која има капацитет да у тржишним правилима знатно учествује у привредном расту. Ипак, без улагања у културу и образовање није могуће изградити економски одрживо друштво.

Економија у култури представља ефикасан и флексибилан модел мјешовите економије, позната под синтагмом креативна економија, што постаје глобални и економски интерес у економији знања јер генерише ендоген модел раста. Сектор културе се не састоји само нпр. од музеја, позоришта, или тзв. високе културе. Термин економија у култури представља ефектан и флексибилан модел мјешовите економије. Британска штампа објављује коментаре о сектору креативне индустрије

означивши га важнијим од сектора финансијских услуга. На примјер, Лондон улаже годишње 50 милиона фунти за развој креативних индустрија и забаве које привлаче туристе. Инвестиција подржава платформу за подизање лондонске креативне индустрије на 32 милијарде фунти и за отварање 200.000 нових радних мјеста.¹⁷

У циљу развоја културе и доприноса економском расту потребно је промишљати о доношењу културних политика на основу парадржавног, тј. децентрализованог модела управљања културом, изради стратегије развоја културе и културне индустрије, акционим и развојним плановима на свим нивоима, реструктурирању институција културе, измјени постојећих и доношењу нових законских регулатива, транспарентном и ефикасном моделу финансирања, диференцираним пореским стопама, развоју људских ресурса у управљању културом, афирмацији маркетиншких активности у циљу развоја и промоције културе, унапређењу међународне културне размјене, образовној и економској сарадњи операционализацијом културне развојем културне и научне

16 <http://www.dw.com/bs/bih-dr%C5%BEava-plemenske-konstrukcije/a-37757113>, приступљено 03.02.2017., 09.00

17 Копривица, М.: Менаџмент догађаја, Прометеј, Нови Сад, 2008

дипломатије у сарадњи са универзитетима.¹⁸

ЗАКЉУЧАК

Потребно је развијати свијест о култури, подстицати нове иницијативе у институционалној и субинституционалној сфери културе, партнерство с другим секторима као и међународна партнерства. Интензивирати, спајањем циљева и средстава, интерес за квалитетне вриједности и производе у институционалној и субинституционалној култури; дати подстицај развоју вриједности, очувању и вредновању културног наслеђа; те афирмирати заједнички карактер вриједности, али и уз то да се истовремено чува и одржава мултикултурна разноликост, која Босну и Херцеговину карактерише. Поред потребе за подстицањем развоја културних институција, потребно је подстицати и удружења грађана у области културе као и културна друштва националних мањина.

Позориште за дјецу омогућава авангарднији приступ од многих других поља извођења. Управо то позориште, а поготово оно намијењено најмлађој публици, до три године старости, доживљава процват у Европи, баш због потенцијала и

простора за истраживање граница позоришне комуникације.

Ако се узме у обзир да је култура начин функционисања једног друштва, можемо закључити колико је битна као развојна компонента. Стога још не постоји јасна класификација институција културе, функције културе, шта су пројекти у култури, културни инжињеринг, те модели финансирања. Према западним стандардима у сектор културе су сврстани чак арборетуми, пливачки базени, зоо-вртови, спорт, гастрономија, па чак и ловачка друштва.¹⁹ У земљама ЕУ, креативна индустрија и индустрија културе остваре годишњи промет преко 800 милијарди евра, чиме доприносе са око 6,9% БДП.

Рут Тауси пишући о економици културе наглашава да је допринос културног и креативног сектора европској привреди, привредном расту и запослености од 2003. до 2005. године био веома значајан и свакако мјерљив. Промет у овој области 2003. године био је 654,3 милијарде евра, 2004. године у културном сектору је радило 5,8 милиона људи, што је 3,1% укупно запосленог становништва у 25 земаља ЕУ. Раст културног и креативног сектора у Европи од 1999. до 2003. год. био је 19,7%, што је 12,3%

¹⁸ <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/ekonomski-aspekti-razvoja-sektora-kulture-republike-srpske.html?alphabet=1>, приступљено 18.04. 2017., 12.22

¹⁹ <http://www.koreni.rs/ekonomski-aspekti-kulturnog-razvoja-srpske/>, приступљено 18.04., 12.05

више од раста опште привреде у истом периоду.²⁰

Цитирајући Таусија, Новаковић наводи да „мјерење културног сектора захтева обилно коришћење података различитих ИСИЦ (међународни стандард индустријских класификација) ставки, за појединачне уметнике и компаније које производе културну робу и услуге“. Индустријска класификација споро реагује на појаву нових индустрија, ”у развијеним друштвима, а у БиХ о културним производима се не размишља као о роби, вриједностима и нечему што може да буде корисно и за буџет државе“. У посљедњих двадесет година прошлог вијека свјетска трговина вриједностима из области културе четвороструко је увећана, али је то на ширем плану мало запажено јер се „та трговина углавном одвијала између малог броја партнера; највећи извозници били су Јапан, САД, Немачка и УК, на које долази 55% укупног извоза“. Да бисмо боље разумјели потребу

анализирања економике у култури морамо нагласити да ми не знамо колико се ових година издвајало или издваја јавних издатака по становнику за културу. Али знамо да је 2003. године у Шпанији то било 109 евра, у Њемачкој 99, у Канади 234 канадска долара. Већ наредне двије године у Холандији је то било 163 евра, а у Аустралији 276 аустралијских долара. И гдје смо ми ту?²¹

Истраживање о културној политици – финансирању културе у БиХ које је спровела БИРН мрежа кроз пројекат „Наградити најбоље“, показује да је већина културних актера више него незадовољна ситуацијом у култури БиХ. Примједбе иду на врло апстрактно постављене смјернице и концепте које већина не разумије као полазиште за јавно дјеловање и практичну имплементацију. Упркос доношењу Стратегије и Акционог плана, учачамо стагнацију у реформи културне политике, те затварање осам позоришта која су била предмет овог рада и других културних институција у БиХ.

ЛИТЕРАТУРА

Anthony Jackson “youth, theatre for” The Oxford Encyclopedia of Theatre and Performance. Ed. Dennis Kennedy. © Oxford University Press 2003, 2005., електронско издање “Young people’s theatre (YPT)”, in: The Cambridge Guide to Theatre. Retrieved from http://www.credoreference.com/entry/cupthea/young_people_s_theatre_ypt

20 Рут Тауси, „Економика културе“, СЛЮ, Београд, 2012. год. стр. 70.

21 Соф, А. (2011) „Kultura u statusu quo“ niko nije kriv, a ništa ne valja, BIRN, Balkanska inicijativa za kulturnu suradnju, razmjenu i razvoj – BICCED, 9. juli 2011.

Charles Landry (2002) Cultural Policy in Bosnia and Herzegovina: Expert Report, MOSAIC PROJECT, Council of Europe, CDCULT(2002)17B, Septembre 10th 2002

Copf, A. (2011) „Kultura u statusu quo“ niko nije kriv, a ništa ne valja, BIRN, Balkanska inicijativa za kulturnu suradnju, razmjenu i razvoj – BICCED, 9. juli 2011

Cunningham, S.: From Cultural to Creative Industries: Theory, Industry, and Policy Implications, Queensland University of Technology, Queensland, 2001

Charles Landry (2002) Cultural Policy in Bosnia and Herzegovina: Expert Report, MOSAIC PROJECT, Council of Europe, CDCULT(2002)17B, 10th September 2002

Новаковић Н, Новаковић Н., Зборник радова, Медији и економија, Бесједа, 2016

Ivica Šimić, „Nekoliko umjetnika koji su stvorili europsko kazalište za djecu“, у: часопис „Kazalište“ br. 35/36, НС ИТИ, Загреб, 2008.

Рут Тауси, „Економика културе“, СЛИО, Београд, 2012. год. стр. 70.

Katya Johanson and Hilary Glow, „Being and Becoming: Children as Audiences“, у: New Theatre Quarterly, vol. 27, no.1, Cambridge University Press, Cambridge

Коковић С., „Култура у кризи и криза културе: случај Србије“, Одсек за социологију, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Копривица, М.: Менаџмент догађаја, Прометеј, Нови Сад, 2008

Стратегија културне политике БиХ

Интернет извори

<http://www.makroekonomija.org/bih/kreativne-industrije-u-bosni-i-hercegovini/>

<http://beogradskaka5anija.cyberfreeforum.com/t2094-recnik-pozorisnih-termina>

<http://www.dw.com/bs/bih-dr%C5%BEava-plemenske-konstrukcije/a-37757113>

<http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/ekonomski-aspekti-razvoja-sektora-kulture-republike-srpske.html?alphabet=l>

http://eprints.lse.ac.uk/2291/1/The_Weightless_Economy_in_Economic_Development.pdf

http://www.acpcultures.eu/_upload/ocr_document/WIPO_CreativeEconomyInterviewHowkins.pdf

<http://www.koreni.rs/ekonomski-aspekti-kulturnog-razvoja-srpske/>

<http://www.balkaninsight.com/en/article/nagraditi-najbolje>

